

ԵՐԵՎԱՆԻ ՏԱՐԻ

ՄԱՐԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ. կես տարվանը 6 ռուբլ.

Խորագրատունը բաց է ուսուցանան 10-2 ժամ (Բացի կիրակի և տոն օրերից):

Յայտարարութիւնները ընդունուած են ամէն լեզուով: Յայտարարութիւնների համար վճարուած է Խորագրատունը բաց է ուսուցանան 10-2 ժամ (Բացի կիրակի և տոն օրերից):

ՄԱՐԿ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔՆՆԱՔԱՆԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ 1878 թվից

Կը ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ԵՄԵՆՆ ՕՐ, բացի տոն և տոններին հետեւեալ օրերից: Լրագիր գրքեր և պրոգրամման նոյն են մնայում: Կենք կը ստանանք ԱՆՓՆԱԿԱՆ ՀԵՌԵՎԱՆԻՆԵՐ: ՄՇԱԿԻ տարեկան գինը 10 ռուբլ է, կես տարվանը 6 ռուբլ: Գրքեր կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՍԱՆ մէջ և պ. ՄԱՏՈՒՐԵԱՆՏԻ խանութում: ԵՆՆԱՔԱՆԿԱՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐԸ կը ծախվեն 5 կոպէկով հատոր: Օտար քաղաքներից պէտք է դիմել հետևեալ հասցեով ԽՄՓ-ՄՍԿԵՐԻ ՔԵԴԱԿՏԻԱ «ՄՍԱԿՏ»:

Խմբագիր—Տրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԳԱՎՈՒԹԻՒՆ

Մինչև այժմ չենք մտածել, — և երբին տեսնուի ինչու չենք մտածել: Պետք է արթնանալ և փնտրել ինչու չենք մտածել: Արտաքին տեսութիւն: Յրանման: Հնդկաստան, Ամերիկա, Արտաքին լուրեր: Մշակութային հետազոտումներ: Յայտարարութիւններ: Տեղեկացոյց:

ՄԻՆՁԵՒ ԱՅԺՄ ՁԵՆՔ ՄՏԱԾԵԼ

Այժմ երբ ամբողջ Անդրկովկասում տարածված են զանազան տարախոյան հիւանդութիւններ, ինչպէս տիֆ, ծաղիկ և այլն, հասարակութիւնը նոր պիտու է նրկատել մեր քաղաքային և գիւղական ինքնավարութեան անգործունէութիւնը:

Կենք շատ անգամ խօսել ենք մեր քաղաքային ինքնավարութեան վրա և դարձեալ շատ անգամ կը վերադառնանք այդ հարցին: Այժմ զգենք մի անցաւոր հայեացք մեր գիւղական համայնքների ինքնավարութեան, զէ մտ տվոյի վրա: Անդրկովկասեան քաղաքները և գիւղերը այդ բովանդակ են հիւանդներից, բայց ինչև մեր համայնքները չեն մտածել մինչև այժմ իրանց հաշով բժիշկներ ունենալ: Ամբողջ զաւառում շատ անգամ երկու երեք բժիշկ կայ պարզէ որ նորն չեն կարող հասնել ամեն տեղ հիւանդներին օգնութիւն հասցնելու համար: Բացի իւրաքանչիւր զաւառում բժիշկների սակաւաթիւ լինելուց, պէտք է ուշքի տանել անենալ և այն որ մեր երկրում կամ քիչ են ճանապարհները, կամ եղածներն էլ

շատ վատ են, այնպէս որ արգելք են դնում բնակիչների և բժիշկների մէկ տեղեց միւս տեղ արագ տեղափոխելուն:

Ուրիշ կողմից մեր համայնքները չեն հողացել մինչև այժմ իրանց հաշով զաւառների մէջ ղեղատուններ, ծաղիկ կորելու հիմնարկութիւններ հաստատել և եղածների թիւը բազմացնել: Ծաղիկ կորելու հիմնարկութիւնների բացակայութիւնը մեր զաւառներում պատճառ է որ ծաղիկ ավան հիւանդութեան է պիղէ միայի ժամանակ առել շատ զոհեր են լինում, քան թէ եթէ ամբողջ մէջ տարածված լինէր ծաղիկ կորելու սովորութիւնը:

Մի և նոյն ժամանակ պէտք է խոստովանել որ ծաղիկ կորելու սովորութեան բացակայութիւնը մեր երկրի ամբողջ մէջ բացատրվում է մեր ժողովրդի մէջ տիրապետող նախապաշարումներով և սնտոնապաշտութիւններով: Մինչև այժմ մեր ամբողջ ծաղիկ ավան տեղիք հիւանդութեան վրա նայում է ոչ թէ որպէս տարախոյան հիւանդութիւններից մի նի վրա, որին հարաւոր է բժշկել և որի տարածման և աստուկութեան կարելի է առաջն առնել թէ երեխաներին և թէ հասուն անձներին ծաղիկ պատուաստելով, այլ կարծում է որ ծաղիկի դէմ գիտութիւնը անցոր է և որ այդ հիւանդութիւնը մի տան մէջ երեւալով զանազան հրէշ տակներ են այցելում այն տունը:

Այդ պատճառով այն տան մէջ որտեղ ծաղիկով մի հիւանդ կայ կարի են սնում զանազան գոյնաւոր շորի կտորներ, որ մեղմացնեն հրէշտակների բարկութիւնը և այլն: Նոյնպէս և ուրիշ տարախոյան հիւանդութիւնների սկզբնապատճառների մասին մեր ամբողջ զաւառան ծիծաղելի և հրէշաւոր հասկացողութիւն ունի: Տիֆի և ժամատախտի մասին մեր երկրի շատ տեղերում կարծում են, որ անյայտ գիմակաւորված մարդիկ, սեղերը հագնված, գիշերով մեն են զալին, ձեռքին բռնած բնակիչների անունների ցուցակը և ամեն մի տան առաջ կարմիր և սև խաչեր են նշանակում, այդպիսով զատապարտում են սորան կամ նորան տարախոյան ակտով հիւանդանալուն, մեռնելուն, կամ առողջանալուն, նայելով թէ ինչ գոյնի է նշանակված խաչը...

Այդ բոլոր նախապաշարումներին առաջն առնելու համար և ժողովրդի մէջ առողջ մտքեր և հայեացքներ սերմանելու համար, վաղուց է որ մեր նահանգական, զաւառական, հողերը իշխանութիւնները, և մեր համայնքների վարչութիւնները պէտք է աշխատեին բազմացնել ժողովրդական ամեն տեսակ դպրոցների թիւը, և մտցնել եղածների ուսանելի առարկաների կարգում առողջապահութեան և բժշկականութեան գիտել ամենատարրական գաղափարների աւանդելը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ Ս. ՊԵՏԵՐՔՈՒՐԳԻՑ

Մարտի 17. Այն առաջարկութիւնը, որի մասին ես խօսել էի անցեալ նամակումս, գրեթէ չեկրււ: Առաջարկողը (մի հայ վարդապետ) ցանկանում էր որ այդ լինէր վեհապալատ կաթողիկոսի միջնորդութեամբ թէ պէտք ուսանողները մեծ սկզբնութեամբ ընդունեցին այդ առաջարկութիւնը, բայց մի քանի անձինք, որոնք համարվում են սոցալիստ հասարակութեան պատգամախոսները, չէր համարեցին նրան և այդ պատճառով դործը քանդվեց: Բայց ինչ որ մենք չէր կամեցանք անել, նոյնքան արեցին թորթիպի հայերը: Մրանց կողմից ուղարկված է այստեղ յորէն Նաբիկ Լախապետը, որ արգէն երկու շաբաթ է այստեղ է: Որքան կարելի է զատել նրա խօսքերից, նրա պատգամախոսութեան նպատակն է խնդրել հոռու անպարտապահութիւնը ուսանողների կողմից:

ապ կառավարութիւնից, որ սա առել ընդառնակ և իրական գործադրութիւն պահանջէ իսկողութեան պայմանների 16-րորդ յօդուածի համար:

Մի քանի շաբաթ առաջ ուսանողները վճուել էին մի հայերէն ներկայացումն առ և նոցա առաջարկութեամբ ուսանող Ն. Լալայեանցը թարգմանեց ֆրանսիերէնից Մօլիերի «Ակապէնի խորամանկութիւնները»: Արկու հայ օրիորդ և Տ. Կաթիկեանցը արգէն համաձայն էին բեմ դուրս գալ, բայց ինչու ներկայացումը դուրս չեկաւ, այդ Առտուած գիտէ:

Այս նամակը ձեռք գրում եմ մի ծանր տպաւորութեան տակ: Ամսօր 15-ին մենք յարակցութեան ճանապարհների ինստիտուտի ուսանողները հաւաքված էինք նոյն ուսանողների դահլիճը ընդունելու տարու: Յանկարծ քրահակներից մինի մէջ հնչեցաւ առաջնապի մի լինելուն: Մի քանի վայրկեանից յետ մեր առաջն ներկայացում մի սարսափելի տեսարան: Երբեք կուրսի ուսանող երիտասարդ կարօլիստ փոխած էր յատակի վրա, գլխից ջրբուխի նման խիտում էր արեան չերտը, և կործքը մի անտուր կերպով բարձրանում ու իջնում էր: Արեւում էր, դեռ կեանքը վերջին նշուցները կային, որովհետև նա հալու լսելի ձայնով հասաւում էր, բայց մի ժամ չանցած այդ նշուցներն էլ հանդան. դրակի մօտ սեղանի վրա դրած էր մի կնքած գրաւ դիւրեկտորի անունով, որին և յանձնեց սոսիկանութիւնը, բանալուց յետոյ: Այդ նամակի մէջ նա ներդրութիւն էր ինչպէս այն չիթութեան համար որ պէտք է պատճառէր նրա մահը ինստիտուտում, բայց յայտնում էր, թէ նրան առել քաղցր էր մեռնել իր ընկերների մէջ, լինելով էր իր թաղման կարգը կատարել ինստիտուտի եկեղեցում և յայտնում էր այն յղար. թէ ընկերներից կը յարգեն նրա դիակը իրանց ներկայութեամբ: Ծրարի մէջ բացի այդ նամակից կար 600 ռուբլ. որ նա նշանակել էր իր թաղման համար և երկու կնքած նամակ. միւր իր կենակից ընկերին համալսարանի մի ուսանողի իսկ միւսը իր մորը: Այսօր նրա ցանկութեան համեմատ թաղման կարգը կատարեց ինստիտուտի եկեղեցում, և դազող ուսանողները տարան համարեա մինչև հանգստարան, որ մի մատուռի մէջ նա պէտք է մնայ մինչև մօր գալը: Կարօլիստ մի առողջապահ և գեղեցիկ երիտասարդ էր մօտ 22 տարեկան, նիթական կողմից բոլորովին ապահովված և համարված էր աշխատաւոր ուսանողների թում. անձնապայանութեան բուն պատճառը դեռ ևս անյայտ է: Նրա մահը ընդհանուր ցաւակցութիւն զարթեցրեց ուսանողների կողմից:

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԳՐԱՊՈԼԻՑ

Համարեա երկու տարի կը լինի, որ Ալեքսանդրապոլը պատերազմական քաղաքի պատկեր է կրում իր վրա, չը նայելով որ պատերազմի հրատարակման դեռ մի տարին ևս չէ լրացել: Նա լինելով սանձանակից քաղաք դեռ պատերազմի նշաններն երևալու օրից հեռուցեալ սկսեց փոխել, դուրս գալ իր ստորում ու մեռեալ դրութիւնից և ընդունել մի սեական կենդանի չարութեան, որ բոլորովին հակապատկերն էր իր նախկին դրութեան: Փողը, որի անունը միայն դուրս է գցում ամենքի սիրտը, մարդկության զօրութեամբ գեղի իրան քաջաց շատ հեռաւոր պեղորից ու քաղաքներից ամեն տեսակ արհեստաւոր և անարուեստ, գործի տէր և անգործ, փողաւոր և անիող, զանազան նպատակի տէր և կամ լորովին աննպատակ մարդիկ, Արաբիայով օտարականների թիւը շատ և շատ առեւտրացաւ, բնակիչների թիւը և ամեն մի անկիւն, ամեն մի հողաց ևս ցարժանութեամբ, Այ մի քաղաք վանաւորայ, ոչ մի կրպակ ոչ մի տուն դատարկ չը մնայ, վարձով աներ ու կրպակները սասակութանցացան, առտուրը կենդանութիւն ստացաւ: Տեղացիներից նոցա, որոնք պատերազմի ճանն

ասել էին, վաղուց պատրաստված էին այդ օրերի համար, իսկ նորք, որոնք պատերազմի ինչ վիճակը չը դիտելին, իսկոյն հետեւեցին փորձված մարդկանց օրինակին. Գիւլ—քիչ սկսեցին իրանց առավելագոյն հաստած կրակներով դուրս գալ, վարձել աւելի յարմարաւորները թէև շատ թանգ գնով, ընկերութիւններ կազմել, ապառքի տեսակները շատացնել և թանգ-թանգ վաճառելը կրան այնպիսիներն էլ, որ իրանց աւելուրի ձևը փոխեցին, առավել աստիճանգործը, բոստանային (պարտիզային) և այլք, այսօր փառաւոր գիւնդներն են պահում և նրանց մէջ շատ շրջափոխներ հիւանդներով, բացի դրանցից կան և շատ պոզիտիւններ, որոնք չը կային պատերազմից առաջ. Մի խոսքով ամեն մարդ, թէ անկողնի և թէ օտարականը, մի որ և է անխառն-թեան ետեւից ընկնելով, բաւականին փող հաւաքեց. Այն ինքզ Վստուժատէրը, մանրավաճառը, որ պատերազմից առաջ առևտուրի սակաւութեանց անուստից մինչև երեսնայ ձեռքերը ծոցը դրած յօրանդում էր և սրատանից վրում, այսօր բաւականին ծիծաղեցին, սերսն և դուրսը է երեւում. Մեր վաճառականներն հարուստ դասակարգի անդամներն վրա խոնկն անգամ աւելորդ է, նրա փառաւոր դրութիւնը, նրա տուր և աւեր ոչ ինքը, ոչ էլ իր պապը կարող էին երազել. դոցան դեղեցիկ վիճակը ինքն ըստ ինքնան հասկանալի կը լինի, երբ հասկանալիութիւն կազմենք յիշեալ մանրավաճառներ և այդ հարուստ պարտնների ուտիւր վրա. հասարակաց առածը—մէկ և ձեռք ի իր, մի և մի մեղքը՝ իսկ դրանց համար էլ ասած.

Սլոմ տեսնենք, թէ ինչպէս են վարվում փողի հետ նրա յարգն ու խորհուրդը ըստ երևոյթի հասկանալիների և իբր չը հասկանալիները. խոսենք առավելները վրա, նրա տարբեր դասաւորների վրա: ինչ որ վերաբերում է սրանց, պէտք է առել, որ սրանք շատ հմտաբար են վարվում կողմէ կրօնի հետ, մէկը կրկնապատիկ, հարկաւորապատիկ շատ լաւ են խմանում, մէկի անկ երկու երեք կրակի բաց անում, առևտուրի վաղ տեղից վերաբերում, շատով գործի վաղում, կողմէ տեղ բութը է որ անխառն են, Բայց գիտէք ինչ կերպով, հազար ու մի տեսակ խորամանկութիւնով, և բոլորով առ առ և սով, դանազան փտած ու նեխած աղբաւորներ այս ու այն միամտի քայլերով, աղբաւորներ և երկնային հանգիստ ու խաղաղ սրտով գնում են տուն, հանց ուսում ու ննջում և այդ կերպ էլ ննջելու են, եթէ քաղաքի պատերազմական յանցող գրութիւնը դեռ երկար շարունակվելու լինի: Գործածը, չը նայելով թանգութեանը, առավելանց անելի իսպ հազարում, իսպ ուսում են, որովհետեւ փող ունեն և սրա մէջ են միայն տեսնում թէ իրանց, թէ որդոց և թէ թուներին նիւթանում և բարոյական ապահովութիւնը, չը հասողվելով, որ անլիթութիւնն ու անբարոյականութիւնը կարող են այդպիսի հարստութիւններ ամենակարճ ժամանակի մէջ բողբոլուն ոչնչացնել: ինչպէս շատ անգամ պատահել է մեր անջի առաջ. Այդ տեսակ հարուստները անգին օգուտ չեն տուել: Հասարակ ժողովրդի դրանցից շատ մեծ օգուտներ է տուել հարկը պահանջած ժամանակ. Եւ ինչպէս աղքատ, բիրդ աւազ ու զայ դարձողների շտաբները իր չափը կրցնելու վրա է, ճոխ հաց-կերոյթներ, թանկագին զարդ ու զարդարանքներ, մօզային շրթեր, հարկեր, երկու հարկեր բութաւնուց լաւ արժանեաց քանձած գոտիներ, տարերք են դրանց միտքը դեպիցնող առարկանքը, դրանց հազար-կապաճն ու կերած-խմածը: Մարդիկ փող են զվարձ, որ անխորհրտ վրա այդպէս երջանիկ կեանք վարեն: Սրանց վրա խոսելուց յետոյ չէ կարելի մոռանալ Ալէքսանդրիայի շարժումներին, այդ կեղտոտութեան և անբարոյականութեան ճգնաժամ տկարներին, որոնք այս տարի մի քանի կողմէկ ճարած լինելով, առևտուրից մինչև խոր գիշեր գիւնդների մէջ հաւաքված միտք և անդադար դ առւել-դռնու էին անել տանիս և բազմոյն շերտեանը ծառայութիւններ են անում: Սրանց ամենասիրելի պարագուծները ամենը իս ու մար է (զոմար): Բայց պէտք է խոստովանել, որ այդ անբարոյական և միանգամայն զրուելի գոտարծութենով վարվելից են ոչ միայն այդ գոտարկապորտ թանգաւորականները, այլ հարուստներից ու աստիճանաւորներից շատերն են: Վրաս կանաչ սեղանի շուրջը հասողները, մինչև խոնա գետնի վրա նստողների մօտ նա շատ մեծ յարգ ու պատիւ է գտել: Բարեկենդաններս պատահեցան անցքեր, որ այն վերջինները վարպետութեամբ գրաւելով պատեհով միտքով բիրդ աւազ ու զարձողներից շատերին, նորից իրանց առավելագոյն քաղաղութեամբ հասցրին, նրանցից շատերը

հաղարներով տանուլ տուին: Այն մարդը, որ փողը ոչ թէ չարաչարվելով, այլ խուճարով կամ մի ուրիշ աւելի անբարոյական ճանապարհով էր ձեռք բերել, ամենուրեք ժամանակ այնքան տխուր չէ երևում: իսկ մէջ ամենուր տուողը լաւ դիտել թէ այս տարի ծով մօտ բաւականին փող է զվարձել: Երանութեամբ է նրա ասն կամ կրպակի ամեն մի ծակ ու ծակիկ և մի քանի օր ամեն բան լաւ անողուց յետոյ, ընտրում է մի գեղեցիկ յարմար օպէլ իր չարամիտ գործողութիւնը առաջ տանելու համար, կտրում է նրա տունը կամ կրպակը և եթէ նազգ փող գտաւ այնտեղ, աւելի լաւ, եթէ ոչ, ինչ ընկաւ ձեռքը, բոլորն էլ կողպտում և տանում է այս ու այնտեղ կիսափողով ծախում:

ՆԱՍՏԱԿ ԲԱՏԱՆԻՌՆԻՑ

Մարտի 14

Երբոր մի լուր է տարածվում գիւղի փողոցներում, թէ այս ինչ մարդու որդին կամ կինը ծանր հիւանդ է, իսկոյն նոյն դիւրի պառաւները, մինը միւսին ձայն տալով, մի մի հատ էլ կեղտոտ փաշաններ (այլուրներ) կողբելից քաշ արած, առանց ժամանակ կորցնելու, կուլ-կուլալով դնում, հիւանդի շուրջը հաւաքում են, նրատած տեղերը օրորվում և կեղծաւորաբար սուտ սուտ հաւաքում կամ միզով ձայնով հիւանդին հարցնում «կիրակու ջան, քրտեղք է ցաւում. դատեղ առնել, մէ քաշքերդ բաց, խորաթայ էրայ հետներս որ սիրտը քիչք բացվի, հողիտի, ինչ եղաւ քեզի, աղամարդ չնս:» Միւս կողմից աւելացնում է երկրորդը «կիրակու ջան, սիրտդ ինչ է ուղում, բուն բերել տանք, ուսուս, կը լաւնաս, տանձ կուտես, գու էրան դուրան, քիչ՛ լաւ ու ման կեր որ սիրտը թաղաղ էղնի, ալօէ խաչիկ կուտես. էքիւ տամ քիչ՛ տաք տաք ուսուս:» իսկ օգնութեան կարում խղճալի հիւանդը նրանց հարթ մի տեսակ ձանձարացուցիչ հարցերից, երկար և բարակ աւելուրք առաջարկութիւններից աւելի ներանալով, հողի կարողանում է անգիտակցաբար երբեմն երբեմն գլխի շարժումը պատասխանել:

Այստեղ իւրաքանչիւր պառաւ սկսում է իր պատաւական բժշկութիւնը խեղճ կիրակուի գլխի վրա փորձել: Մինը ասում է «Ձուրը քիչ՛ գլուցրէք, օտները կիսէն նետ դրէք չը մէջ ու թոզէք վախտեց վախտ մնա, շատ լաւ է, դամբները կակղցնէ կը:—էր որ կէնէք կը պրծնիք, արագի սպառնով գլուխը լաւ լուացէք ու զօշին էլ արագով ինկով ու սե ձթով ետևու քաշէք, գոտիին էլ շրեքքալթի յիբլիկուները տարէք ասանալէր Յիւրիս աղօթել առէք» աւելացնում է երկրորդը: «Ոչ էս, ոչ էն» ձայն է տալիս երրորդը «կիրակուի ցաւը շարոց է, չէք տեսնի, ինչը ինքը իրան կը խօսի, բուսոր բնուր կը կանչէ, տեղէն կը փախնի. վախտով գնացէք Տաւանդաղ տիրացու Գաբօրի քովը, մէ 20 մանթից էլ անցէք մէ լաւ գիր մը գրել տուէք, բերէք շընքից կակը, թէ չը սացաւ, ես իմ քիթը կը կարեմ:» Պառաւները մի երկուսն էլ հիւանդի դանազան շարժումներին դանազան դռնակութիւններ են անում ու փրփրումով միմեանց աւանդել: «Հմայ մեր րուսաղի Գօգօրի հիւանդութիւնն է, օխտը գլուխ ունենայ չի պրծնի, ինչ դուզնի, թնդ էննս:»

Պառաւական բժշկութիւններից ոչ մէկը չեն օգնում կիրակուին, որովհետեւ մի երկու օրից յետոյ ողբում են և օգնութեան կարօտ կիրակուր կնքում է իր մահկանացուն, և մնաք բարով աւանդով զղուրել պառաւներից, գնում է իր յաւելանական տունը:

Այս ժամանակ տունը մեծ բազմութեամբ լրջվում է հանգուցեալ կիրակուի զիակը երկարացած է լինում իր մահկանայնութեամբ, մի կողմից նրա ընտանիքը, միւս կողմից լացկան պառաւները միմեանց ձայնակից լինելով, սկսում են անօրինակիկ բարձր ձայնով զոռալ, գոչել, ձիւլ, աղաղակ բարձրացնել, տանկերէն լալաւ մահի ասել: Մինը ասում է «Վայ, քաւոր կիրակու ջան, վայ, ես մահելի, զոռու, իմ աչքը դուրս գար, բալանս, իմ ոտքը կտորէր, անխէր ջան, բեզի բոման չը տեսնէի»:

Մի քանի օպէլից յետոյ, մերկացնում են նրանցեցաւը, լողացնում, պատանը կտրում, գնում մի քանի կամ մի երկու փայտեղի վրա պարաններով ամրո կապած, վրէն էլ մի կարկուտ ցցում, և տանում եկեղեցի, Առևտուրան ննջեցալի պատուր ընտանիքը և մեր պառաւները գնում են եկեղեցի և շրջապատում կիրակուի ցորտ դիակը: Տեղացուների ժամերգութիւնը պառաւների լացերգութեան հետ գուլընթացաբար շարունա-

կրում են մինչև ժամասացութեան վերջը: Վերջապէս իր ժամանակին ննջեցալը դուրս են բերում եկեղեցուց և տանում գերեզմանատուն: իսկ պառաւները լաց լինելով, երբեմն սուտ սուտ ուշաթափվելով, վերադառնում են ննջեցալատի տունը և միմիտրում կիրակուի ինքն մօրը յետագայ խոսակցութիւններով: «Ես մնացողները սաղ եղնին, քաղուն ջան, Աստուած դատաստանը քաղցր էնէ:» իսկ մէկ ուրիշը աւելացնում է «Աստուած օրորաի հողուն, լուռի փայ էղնի, մէ օրմ, յետարի եկաւ մեր տունը նստաւ շատ խորթայ էրաւ և բաս «Հօբոլը ջան (ի հարկէ սուտ, հնարովի) յետարի հէչ սիրտս տեղը չէ» մականով գիտելը բնութարար իրան մեռնելու»:

Մեր գիւղական սովորութեան համաձայն այս մեր պառաւները, թարման օրից մինչև եօթը օր, մին մին հրազ ձէթ տանում շարում են այն տեղ, որտեղ վերջին շունչը տուել է հանգուցեալը, այնպէս, որ մինչև 20-30 ձիթով հրազ միասին վաճառում են մի և նոյն տեղում: Այս բանը այն խորհուրդ ունի, որ հանգուցեալ հողին (կանանց կարծիքով) խաւար չի մնայ:

Կիրակուի մահվանից մի քանի շաբաթ անցնելուց յետոյ, նրա մայրը դանազան երազներ է տեսնում (չատ անգամ էլ գոցէ հնարովի է լինում): Երբեմն տեսնում է կիրակուին ուրախութեան և փառքի մէջ, երբեմն կանաչ կարմիր շրթերով զարդարված. շատ անգամ էլ մաշկված գլուխով շրթերով ողորմութիւն ինկնելիս... Առևտուրան անկողինից վեր է կենում թէ չէ, անմիջապէս դիմում է մի երազագրասովի պատուի, որին իր տեսած կամ հնարապատիւ կերպով մանրամասնաբար պատմելուց յետոյ, հետեւալ պատասխանն է ստանում նրանից: «Ստանալէր ջան քեզէն պահել, Աստուածուց ինչը պահել, քու էրազներիցը մէկը լաւ է, հմը մէկը շատ գէշ է: Եւ օր իսա իսա շրթերով հագած կապած ես տեսել, էն ընտար արդարութիւնն է, գաթիկ արդար հողիքը բոման հազնին, կապեն արքայութեան մէջ հրեշտակներին հետ ման կուզան: Հմը, էն օր աղբարի դըղով ես տեսել էն լաւ չէ. էտ էլ ընտից է օր, այս էս քանի շաբաթ է քու տեղը մեռել է, դուք դռնայ մէ բոթուրմ հաց, մէ խէր ու իւրեթթ ընտար հողու հմար չէք էք ընդ, հիմ ընտար յաչըք յետու է, դուք էլ մէ քանի մանէթ խարչէք, մէ պատարագով էրէք օր ընտար հողի մէ կենջանի»:

Կիրակուի հայրը լսելով իր ամուսնուց կիրակուի վերաբերութեամբ տեսած երազների բացատրութիւնը, հետեւալ օրը կամ տոտարներից մինչ է ծախում, կամ մուրհակով փող վեր առնում և գնում քաղաք: Այն տեղից բերում է մի փութ չիր, բրինձ... և վերադառնում է տուն: Երբեմն իրանց դիտարկութիւնը յայտնում են ծըր-խական քահանային, ու մի ամանով ձէթով, մի ամանով էլ ալիւր են ուղարկում նրան: Ձէթը նրա համար է որ տէրտէրը գիշերը վառէ և կիրակուի հողու համար սաղմոս քաղէ. որովհետև շատ մեղք բան է եթէ տէրտէրը ձէթը իրանից վառէ ուրիշի հողու համար սաղմոս քաղէ, իսկ ալիւրը նշխարի համար:

Առևտուրան պատարագի զանազակ տալիս են թէ չէ, գիւղացիները մին մին գզակ գրգռաներում դրած, սովորականից աւելի ջերմեանագութեամբ դիտում են եկեղեցի: Այս ժամանակ կիրակուի հայրը դատարկում է մեծ ախտը, մարքել է տալիս և գիւղից հաւաքած կապերաներով և խորիւրներով զարդարում: Մի երկուսն էլ խորջինները շաղկած գիւղի տներից ամանեղէններ են հաւաքում: Այս բոլոր կարգադրութիւնները վերջացնելուց յետոյ, գնում են եկեղեցու դարձը կանգնում, և եկեղեցուց դուրս եկող ժողովրդին իրանց տուն հրաւրում, յետագայ խօսքերը կրկնելով «Աստուած սիրող մեր տունն էրթայ, Աստուած սիրող մեր տունն էրթայ»:

Հինգ տարեկան մանուկից սկսելով մինչև վերջին ծերունին, գնում են և հաւաքում նախապատ խաւար կախոտում, և իւրաքանչիւր մարդ ըստ իր արժանաւորութեան իր արժանի տեղը ծալապատիկ նստում և անհամբեր կերակուրների զալտեանն է սպասում: Կւ ան մի անագին կաթնալու, չորս մարդով կանգնելից բունած, ներս եկաւ: Սա, սիրելի ընթերցող, մեր գիւղացուց սիրելի, մեծապատիւ է բիրչտով ապուրն է. սրանից յետոյ գալիս է մի ուրիշ կաթնայ. սա էլ մեր ծերունի բրնձէ վիւսն է, որին շատ գիւղացիք միայն այսպիսի օրերումն են տեսնում: Տէրտէրը օրհնում է կերակուրները բաժանում են շատ առատութեամբ. հանում են գոլաները և սկսում են ուտել, և ինչպէս ուտել, տեսնել է հարկաւոր, պատմել չէ կարելի. Գոլաների չիրքիցը, ապուրների չիրքիցը, ամանների զարդան

ու զիւղիցը, մարդկանց մաղոցը, ծառայողների զամաղալը... այս բոլորը խառնվելով միմեանց հետ մի դուրսալի տեսարան են ներկայացնում: Մինը բղաւում է «Բտեղ չիր չը կայ, չիր բէրէք» միտք փաւ է ուղում, երբորը պուր: Վերջապէս ուտում, կշտանում են, ծածուկ գոտիները թուլացնում, կրկին շարունակում և վերջապէս բէզարում են, բոլորովին կշտանում, մի քանի անգամ էլ վրտում, «Քաւար քեզ Աստուած աւելացնում և ապա կերակուրից յետ քաղում և մտքում ասում «Այն յէրու էլ էղնէր»: Տէրտէրը «Տոցոցն հանգուցեանց» սկսում է, մարդիկ կամաց կամաց, անքաղով վերկնում ու դուս գնում: Այս ժամանակ կիրակուի հայրը մի ամանի մէջ դրած կրակի վրա մի քիչ խոնկ ածած դըրանը կանգնած է լինում: Մին մին դուրս են գալիս. ամանից ինկածուից դէպի իրանց քաշում, երբեմնը խաչակնքում, «Աստուած կիրակուի հողին լուսաւորէ» ասելով, իրանց տները գնում:

Սրանից յետոյ մի և նոյն տեղում, մի և նոյն կարգով կերակուր են և կիրաւորանքներն միայն քիչ թուով, գլխաւորապէս նրանց, որոնք կիրակուի հիւանդութեան ժամանակ ացեղութիւն են արել:

Սրանց էլ կիրակուից յետոյ, հիւանդ էլ սկսում են ամաններով կերակուր բաժանել դիւղի մէջ գտնված աղքատ զերդաստաններին:

Այս այսպիսի կերպով գիւղացիք կշտացնում են հանգուցեաներին քաղցած հողիքը:

Ս. Տէր-Մկրտիչեանի

ՆԱՍՏԱԿ ԻՍԲԱՆԻՐՆԻ

Երևան մարտի 22

«Մշակի» № 43 մէջ ապաճ. Անայա ստորագրութեամբ «Ամեն տեղից» վերադարձող յողուածը յերեանի հողերը դարձող տեսուչ պ. Ս. Բէգ-Նազարեանիցն զաւակով վերադառնի և կապիտալային մէջ հրեշտակներին հետ ման կուզան: Հմը, էն օր աղբարի դըղով ես տեսել էն լաւ չէ. էտ էլ ընտից է օր, այս էս քանի շաբաթ է քու տեղը մեռել է, դուք դռնայ մէ բոթուրմ հաց, մէ խէր ու իւրեթթ ընտար հողու հմար չէք էք ընդ, հիմ ընտար յաչըք յետու է, դուք էլ մէ քանի մանէթ խարչէք, մէ պատարագով էրէք օր ընտար հողի մէ կենջանի»:

Այստեղ իւրաքանչիւր պառաւ սկսում է իր պատաւական բժշկութիւնը խեղճ կիրակուի գլխի վրա փորձել: Մինը ասում է «Ձուրը քիչ՛ գլուցրէք, օտները կիսէն նետ դրէք չը մէջ ու թոզէք վախտեց վախտ մնա, շատ լաւ է, դամբները կակղցնէ կը:—էր որ կէնէք կը պրծնիք, արագի սպառնով գլուխը լաւ լուացէք ու զօշին էլ արագով ինկով ու սե ձթով ետևու քաշէք, գոտիին էլ շրեքքալթի յիբլիկուները տարէք ասանալէր Յիւրիս աղօթել առէք» աւելացնում է երկրորդը: «Ոչ էս, ոչ էն» ձայն է տալիս երրորդը «կիրակուի ցաւը շարոց է, չէք տեսնի, ինչը ինքը իրան կը խօսի, բուսոր բնուր կը կանչէ, տեղէն կը փախնի. վախտով գնացէք Տաւանդաղ տիրացու Գաբօրի քովը, մէ 20 մանթից էլ անցէք մէ լաւ գիր մը գրել տուէք, բերէք շընքից կակը, թէ չը սացաւ, ես իմ քիթը կը կարեմ:» Պառաւները մի երկուսն էլ հիւանդի դանազան շարժումներին դանազան դռնակութիւններ են անում ու փրփրումով միմեանց աւանդել: «Հմայ մեր րուսաղի Գօգօրի հիւանդութիւնն է, օխտը գլուխ ունենայ չի պրծնի, ինչ դուզնի, թնդ էննս:»

Պառաւական բժշկութիւններից ոչ մէկը չեն օգնում կիրակուին, որովհետեւ մի երկու օրից յետոյ ողբում են և օգնութեան կարօտ կիրակուր կնքում է իր մահկանայնութեամբ, մի կողմից նրա ընտանիքը, միւս կողմից լացկան պառաւները միմեանց ձայնակից լինելով, սկսում են անօրինակիկ բարձր ձայնով զոռալ, գոչել, ձիւլ, աղաղակ բարձրացնել, տանկերէն լալաւ մահի ասել: Մինը ասում է «Վայ, քաւոր կիրակու ջան, վայ, ես մահելի, զոռու, իմ աչքը դուրս գար, բալանս, իմ ոտքը կտորէր, անխէր ջան, բեզի բոման չը տեսնէի»:

Մի քանի օպէլից յետոյ, մերկացնում են նրանցեցաւը, լողացնում, պատանը կտրում, գնում մի քանի կամ մի երկու փայտեղի վրա պարաններով ամրո կապած, վրէն էլ մի կարկուտ ցցում, և տանում եկեղեցի, Առևտուրան ննջեցալի պատուր ընտանիքը և մեր պառաւները գնում են եկեղեցի և շրջապատում կիրակուի ցորտ դիակը: Տեղացուների ժամերգութիւնը պառաւների լացերգութեան հետ գուլընթացաբար շարունա-

ու զիւղիցը, մարդկանց մաղոցը, ծառայողների զամաղալը... այս բոլորը խառնվելով միմեանց հետ մի դուրսալի տեսարան են ներկայացնում: Մինը բղաւում է «Բտեղ չիր չը կայ, չիր բէրէք» միտք փաւ է ուղում, երբորը պուր: Վերջապէս ուտում, կշտանում են, ծածուկ գոտիները թուլացնում, կրկին շարունակում և վերջապէս բէզարում են, բոլորովին կշտանում, մի քանի անգամ էլ վրտում, «Քաւար քեզ Աստուած աւելացնում և ապա կերակուրից յետ քաղում և մտքում ասում «Այն յէրու էլ էղնէր»: Տէրտէրը «Տոցոցն հանգուցեանց» սկսում է, մարդիկ կամաց կամաց, անքաղով վերկնում ու դուս գնում: Այս ժամանակ կիրակուի հայրը մի ամանի մէջ դրած կրակի վրա մի քիչ խոնկ ածած դըրանը կանգնած է լինում: Մին մին դուրս են գալիս. ամանից ինկածուից դէպի իրանց քաշում, երբեմնը խաչակնքում, «Աստուած կիրակուի հողին լուսաւորէ» ասելով, իրանց տները գնում:

Սրանից յետոյ մի և նոյն տեղում, մի և նոյն կարգով կերակուր են և կիրաւորանքներն միայն քիչ թուով, գլխաւորապէս նրանց, որոնք կիրակուի հիւանդութեան ժամանակ ացեղութիւն են արել:

Սրանց էլ կիրակուից յետոյ, հիւանդ էլ սկսում են ամաններով կերակուր բաժանել դիւղի մէջ գտնված աղքատ զերդաստաններին:

Այս այսպիսի կերպով գիւղացիք կշտացնում են հանգուցեաներին քաղցած հողիքը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖԱՆՆԱՍԻԱ

Հանրապետական կառավարութիւնը հետզհետէ հաստատում է արմատ և զգում Քըրանիական հողի վրա: Միապետական կուսակցութիւնները իրանց մէջ բաժանում են և տկարանում են և հետզհետէ եղած ընտրութիւնները հաստատում են թէ ժողովուրդը օրից օր աւելի համակրում է հանրապետական գաղափարներին: Սենատում օրէնստեղծում են օրէնքներ որոնք միացած են լեզուաբանների հետ միապետական կուսակցութիւնը զօրացնելու համար, բաժանվեցան նրանցից, վախենալով որ բարոյական նրանց մէջ կը կուլ գան: Բուսպարտիստներն էլ այժմ երկու կուսակցութիւններին են բաժանվել, մինը դէմօկրատ բուսպարտական և միւր կղերական բուսպարտական: Առաջինները որոնք աւելի բազմաթիւ են, տեսնելով որ իրանց փոփոխները չեն իրագործվել կղերական բուսպարտիստների հետ միացած մնալով, բաժանվում են այժմ նրանցից և մտնում են դեպի հանրապետականները:

Սենատը և դեպուտատները ժողովը զբաղված են թեւորդեմ, երկաթուղիներ գնելու, նոր ընտրութիւնների վաւերացման, կառավարութեան և Ալեքսանդր Վերաբերեալ նոր և աւելի անգամական օրէնքներ հաստատելու և արուեստահանգեսի վերաբերեալ հարցերով: Արտաքին քաղաքականութիւնը որ սատարի զբաղեցնում է Անգլիային, Ասորիային, Ֆրանսիային և այլ պետութիւններին, Ֆրանսիայի բարձր ժողովների մէջ ամենէն խոսակցութեան նիւթ չէ լինում: Ֆրանսիան, երեւի թէ, գործերի վերջնական արդիւնքին է սպասում իր իւրաւունքը գործարարելու համար իբրև ստորագրող 1856-ի դաշնագրութեան:

Դեպուտատների ժողովը մարտի 11-ի նիստում զբաղվել է նաև փոստի վերաբերեալ հարցերով և փոստի գները ցածացրել է: 13-րդ ծանոթութիւն ունեցող նամակների գները արժէր 25 սանտիմ, դեպուտատների ժողովը որոշել է որ այսուհետև 15 սանտիմ լինեն: Նոյնպէս լրագրիւնների և այլ լիթոգրֆերի համար փոստի տոկոսները ցածացրել են, այսպէս որ նոր գների համեմատ երեք տարվայ միջոցու երեսուն միլիոն Ֆրանկ կը պակասի կհամեմտեցնէ բայց տարակոյս չը կայ որ այնուհետև ամեն տարի եկամուտները շատ աւելի կը լինեն քան թէ այժմեան եկամուտը:

Յայտնի է որ միջազգային փոստի դաշնագրութեան ստորագրող պետութիւնները որոշած էին որ դաշնագրութեան մէջ հարկաւոր եղած փոփոխութիւնները մոռցնելու և փոստի վերաբերեալ գործերը վրա խորհրդակցելու համար կօդորէն գումարով որոշված ժամանակներում: Փոստի համար առաջին կօդորէնը կը գումարով այս տարի Փարիզում և կը սկսվի մայիսի մէկին, նոյն օրը երբ Փարիզի արուեստահանգեսը կը բացվի: Այդ կօդորէնում 100-ի չափ պատգամաւորներ կը լինեն աշխարհի զանազան կողմերից եկած և իրանց որոշելու գլխավոր հարցերից մինը կը լինի փոստի տոկոսները (որոշված գին) էֆանացնել և ամեն երկրում հասարակցանել: Ֆրանսիական կառավարութիւնը թողուտութիւն ստացաւ դեպուտատների ժողովից որ Բուրբոնի պալատը այդ կօդորէնի ժողովներին յատկացնէ: Կառավարութիւնը իրեն զրել է նաև դեպուտատների ժողովից 60,000 Ֆրանկի կրէդիտ այդ կօդորէնի վերաբերեալ ծովաբերի համար:

Հ. Գ. ԱՍՏԱՆ

1877 թ. մին անգլիական Հնդկաստանում եղած մեծ սովի վերաբերութեամբ սիր Դոհն

Ստորաշէ մի տեղեկագիր է տուել փոխարքային որի մէջ նշանակած է թէ սովի պատճառով միջափ ծախք է եղած և թէ կառավարութիւնը ինչ պարտաւոր է անել որ ապագայում այդպիսի մեծ սովեր չը պատահեն:

Անգլիական Հնդկաստանի կառավարութիւնը այս վերջին տարվայ սովի պատճառով ծախք է արել 9,250,000 անգլիական ստերլինգ ոսկի որ աւել է աւելի քան թէ 230 միլիոն Ֆրանկ: Վերջին հինգ տարիներում սովի պատճառով ծախք եղած էր 400 միլիոն Ֆր.: Այս լուսնային յայտնի երևում է որ անգլիական Հնդկաստանի կառավարութիւնը ստիպվել է հինգ տարվայ միջոցում սովի համար արած ծախքի կէսի չափ ծախք անել միայն անցած 1877 թ. էին: Այս արտակարգ ծախքերի համար Հնդկաստանի անգլիական կառավարութիւնը որոշել է այժմ սովի համար ամեն տարի բերօգեալ մէջ նշանակել 38 միլիոն Ֆրանկ: Այդ ծախքերը ծածկելու համար նոր տուրքեր կը դրվին արհեստագործների և հողաշին կարածատէրերի վրա: Այսպէս ամեն տարի հաւաքված 38 միլիոն Ֆրանկը կը գործածվի վերջին սովի համար եղած ծախքերը վճարելու և այնուհետև երկաթուղիներ և ճանապարհներ շինելու, ջրանցքեր բանալու, և այլն:

Սենատը չէ թէ սովի պատճառով որչափ մարդիկ պակասած են: Բուրբոնյան Մարտում և սովից ֆրանսիական սով տեղերում սկսել են ժողովուրդագրութիւն անել և տեղեկանալ թէ այժմ որչափ մարդիկ են կենդանի մնացել: Միայն մարդիկ են այլ տեղեր դադարած են հայ գանձելու համար և կենդանի մնացել և վերջապէս որչափ մարդիկ մեռած են քաղցածութենից կամ քաղցածութենից պատճառով: Հիւանդութիւններից:

Հնդկաստանում պատերազմական երկու բեմերից դեռ հետաքրքրական նոր լուր չը կայ: Անգլիական զօրքերը շարունակում են առաջ գնալ դեպի Ծովափնների հողերը որոնց բնակիչները փախելու են դեպի լեռները, միայն երբեմն հրացաններ արձակելով անգլիական առաջապահ զօրքերի վրա: Նահանգների երկրում անգլիական զօրքերը առաջանում են առանց թշնամու պատահելու, որովհետև ամեն տեղ գերազանց ժողովուրդները փախելու են նրանց առջև:

Մարդստի գլխավոր դատաւորներից մին, լեյտենանտ Վիլսոնը, շատերին հարատահարած և շատերի հողերը անիրաւ կերպով զբաւած լինելով տեղական լրագիրները սատարի բողոքում են նրա դէմ և ասում են թէ անգլիացիները աշխարհի վրա ամենամեծ բռնաւորներ են և թէ նրանց լրագիրները սահման չունեն: Յայտնի է թէ այդպիսի դրամները ինչ անտիճան գրողներ են Հնդկաստանի տեղացի տեղեկ ժողովուրդներին որոնք չեն կարող խնայալ թէ մի քանի անձերի գործերից չէ կարելի շատով դատողութիւններ կը դադարեցնեն մի ամբողջ ազգի համար: Առաջինը մի ամբողջ ազգի համար լրագիրները սատարում են նրանց:

ԱՄԵՐԻԿԱ

«ПОЛОСТЬ» լրագրին գրում են որ Անգլիայի պատերազմական պատրաստութիւնները մեծ սպաւորութիւն գործեցին Ամերիկայում: Ամերիկացիներն էլ պատրաստուած են պատերազմին: Անգլիայի այդ դարեւոր թշնամիները երազում են միցութիւն անել Անգլիայի Ծովային առուտորին: Լրագրի թղթակիցը հաւորում է որ Նիւ-Յորկի մասուլն մէջ խնդիր է յարուցված Հիւսիսային Ամերիկայում գտնվող անգլիական երկիրները Հիւսիսային Ամերիկայի Նահանգներին միացնելու: Ամերիկական լրագրութիւնը համարում է որ ստանգլիական պատերազմը ամենալաւ միջոց է ստիճ ամերիկացիների այդ ճգնաժամերը իրագործելու համար:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Հավասի Բնիկերութիւնը» կործուց հեռագրում է, մարտի 22-ից հետեւալը. «Պաշտօնագրում հաղորդում են որ յունաց կարիայ, Լիւսոնբուրգ, և Բիլաւանի տեղերը, որոնք գտնվում են Սլոնիլի ստորոտում թիւրքերը կրակի և սրի ճարակ են դարձրել: Այդ կտորածից ազատված մի քանի կանայք և երեխայք թագ կացան սարերում ապաստանարան և կերակուր չունենալով: Միայն ծովի կողմից կարելի է նրանց օգնութիւն հասնել և ազատել նրանց մահից»: Յայտնի է որ ծովային Գորնբի Աթէնքի անգլիական հաւատարմամար Ուիլհոլմի խնդիրը, Վ. Օ. Ուոլթերի «Ruby» գրահաւոր նաւը, «Բէյտերի Բնիկերութիւնը» Կ. Պոլսից հեռագրում է մարտի 23-ից, որ կզիպտական իշխան Հասանը և նրա շտաբը տեղափոխվեցան տեղափոխող նաւեր անտեղ մնացած 30 բաւալիս թիւրքաց զօրքերը բերելու համար: Թիւրքաց ծովային պոլիցիա է կազմակերպված պաշտպանելու Բոսֆորը ստորեկողմից: Փիւրքաց պաշտօնական տեղեկութիւններին նայելով ներկայումս Բոլզարիայում 1,730,000 մահմետականներ և 1,860,000 բուլղարներ են գտնվում:

«Neues Wiener Tagblatt» լրագրի մարտի 24-ին Բէլգրադից ստացած հեռագրերը հաղորդում է որ Սերբիան եթէ կօնգրէսը չը համաձայնի նրա սահմանները մեծացնել, դիտաւորութիւն ունի Բոսնիայի պատամարների հետ միացած, պատերազմ շարունակելու:

Հեռագրական «Italia» լրագիրը հաղորդում է մարտի 22-ից, որ թէ կօնգրէսը մէկ ու կէս օր շարունակվեց, այնու ամենայնիւ նա ղտականին մի միլիոն լիւրա հասեց: Արովնետո նա կարող էր երկար շարունակվել, այս պատճառով ստիպված էին ամեն տեսակ պաշարների մեծ պատրաստութիւն տեսնել:

Հեռագրից լսողներից հաղորդում են մարտի 22-ից, որ անգլիական կառավարութիւնը հեռագրով յանձնեց Օստրիկայի փոխարքային, որքան կարելի է շուտով դրօշակի տակ հրաւիրել 200,000 մահմետականները:

«Pall Mall Gazette» լրագրին հաղորդել են Բերլինից հետեւեալ հեռագրերը մարտի 11/23-ին. «Ելչեան Բիւսարկ և կուս Անդրաշի աշխատում են համաձայնեցնել ռուսական և անգլիական կառավարութիւնները: Ռուսաստանը որոշած է չընդունել որ Բեսարաբիան իրան յետ դարձնելու և Հայաստանի մի մասը իրան օրվելու հարցերի վրա զիջաբաւութիւն լինի կօնգրէսում»:

«Nord. Allg. Zeitung» գերմանական լրագիրը ասում է թէ գերմանական շահերը չեն վնասվի Սան-Ստեֆանօի դաշնագրով: Գոսնայի բոլոր ամբողջութիւնները քանդվելով, ինչպէս և Վարդանէլի համար կապված պայմաններով, պահպանվում է նաւարկելու ճանապարհների ազատութիւնը որը խնդրել է Գերմանիան:

Բուխարեստից գրում են «Daily Chronicle» լրագրին, որ նոր Բուլղարիան բաւականին կազմակերպված է այնպէս որ կարող է ընտրել մի կառավարչութեւն: Բուլղարների երեկոյնները համարվում են Բաւարիացիներ իշխանին որ կանդիդատ է առաջադրված: Ռուսաստանը յայտ ունէ որ նա կը խորհի: Բուլղարիայում նոր անբաւականութիւններ են ծագած: Ռուսաց զօրքերը հեռացնել գալիս են Բուլղարիա և բուլղարական կառավարութիւնը ստիպվում է օրից օր աւելի ծանր ծախքերի ենթարկվել: Ժողովուրդը և իշխանը որոշել են միշտ որ դիմադրեն Բեսարաբիան Ռուսաստանին տրվելու:

Աթէնքից գրում են մարտի 8/20-ին, որ Ասիայում յայն պատամարները երեք ժամ կուսեցին թիւրք զօրքերի դէմ որոնցից 600 մարդ մեռան, իսկ ապստամբներից 60: Հօբարտ-փաշան հաւանեցաւ բանակել Թեսալիայի Պետիօ նահանգի պատգամաւորներին հետ: Հօբարտ-փաշան Սուլթանի կողմից առաջադրեց ինքնակարութիւն Թէսալիայի համար Ապոստամբների պատասխանը դեռ յայտնի չէ: Կրիտ կղզու ժողովը ընտրեց իշխան Իպսիլանտիին, պ. պ. Բընարիին, Կոստաբոյին և Սֆակիւնտիին որ մեծ պետութիւններին դիմելով կրիտի քրիստոնեաների իրաւունքներին պաշտպանութիւն խնդրեն: Կրիտացիները հաստատել են իրանց համար մի քաղաքային վարչութիւն, առեւտրական կառավարութիւն անուով:

Օղէսայից գրում են մարտի 12-ին «Politische. Corresp.» լրագրին որ մեծ պատրաստութիւններ են տեսնվում Սե ծովի ռուսական ակերում. ամեն տեղեր ուր վտանգի վախ կայ, չինված և ամբացած են: ինչպէս պատերազմից առաջ և

պատերազմի ժամանակ, նոյնպէս և այժմ աշխատում են անդադար, Նիկիոյայէվում մեծ պատրաստութիւններ են լինում և զինաւորում են նաւերը: Երբեք չեն չորհուրդներ են լինում զանազան տեսակներով: Դրովն ծովային զանազան կէտերում շուտով լինել են զօրաւոր մարակոցներ: Զօրքերը կենտրոնանում են և նորից զօրքեր են հաւաքվում: Ասիական բանակի մի մասը Բաթումից և Տրապիզոնից պիտի փոխադրվի Սե ծովի հիւսիսային եղբրը: Արտասահման ապանք ուզարկող վաճառականները շատապա են այժմ ուզարկել իրանց ապանքները որոնք դիվան մնացած էին պատերազմի ժամանակ: Վախենում են որ յանկարծակի նորից կը սկսվի պատերազմը և ճանապարհները կը փակվեն:

Ասորիական կառավարութիւնը բողոքել է Սերբիայի դէմ թէ Բոսնիայում գրգռում է ծովափնին Ասորիայի դէմ: Ասորիան մի վերջնազիր է տուել Սերբիային, սպաւնալով որ եթէ սերբիական կառավարութիւնը իսկոյն չի դադարի ամբողջ Բոսնիայի ժողովուրդը գրգռելուց Ասորիայի դէմ, ինքը իր զօրքերով կը մտնէ պրտեղ և յուզմունքը կը հանդարտեցնէ:

Սերբիան բանակցում է Տրիեստի մի քանի սեղանաւորների հետ, նրանցից փոխառութիւն անելու համար: Սերբիական զօրաբանակը կենտրոնանում է Թիւրքիայից նոր ստացած տեղերի գլխավոր կէտերում:

ՄՇԱԿԻ ՀՆՈՒՔԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԳԱՅԱՅԻՆ ԸՆԿՈՒՄՆԵՐՆԵՐ

Ս. ՊԵՏԵՐՔՈՒՐԳ, մարտի 28-ին: Պետական բանկի 5% տոմսեր առաջին շրջանի արժէ 85 բ. 25 կ., երկրորդը 75 բ., երրորդը 95 բ. 50 կ., չորրորդը 94 1/8 բ., ներքին առաջին 5% փոխառութեան տոմսեր արժէ 230 բուլղ. երկրորդ 229 բ., 50 կոպ., ուկրի 8 բ. 20 կոպէկ: Կուրսերը չը կան:

ՎԻԵՆՆԱ, մարտի 27 (պարիզի 8): Կ. Պոլսից ստացած լուրերին նայելով Բ. Իրան մէջ շարունակվում է կռիւ ռուսաց և անգլիական ազդեցութիւնների մէջ: Միջխաղ-նախաղահ Սհմէթ-Ալեքիւֆաշա, ինչպէս ասում են, պահպանեց իր դրոշմները: Այսպիսի ազդեցութեամբ: Ռուսները ամբացնում են Չարկոյի և Կալիկոյի գիծը որ ռուսաց զինուորական դիրքի բանակին է:

ԼՈՆԴՈՆ, մարտի 27 (պարիզի 8): Լորդ Բիլիոսֆիլը առաջարկելով լորիերի խորհրդին կազմել մի աղբէս, յայտնեց որ Անգլիայի քաղաքականութիւնը հիմնված է 1856 և 1871 թ. էրի դաշնագրի վրա: Անգլիան, ասել Բիլիոսֆիլը, դեռ պատերազմից առաջ յայտնեց Ռուսաստանին թէ դաշնագրի ստորագրութեան մէջ մասնակցած պետութիւնների համաձայնութիւնը անհրաժեշտ է լինել դաշնագրիներին որ և է փոփոխութիւնների համար: Բայց որովհետև Ռուսաստանը հրաժարվեց կատարել Անգլիայի խնդիրը: Սան-Ստեֆանօի պայմանագիրը կօնգրէսին ամբողջութեամբ ներկայացնելու, այդ պատճառով կօնգրէսի կայանալու վրա յոյսը կորուսւ: Հարկաւոր էր մի այլ միջոց որովեւ Ռուսաստանի կողմից բանաձ գրութեանը առաջն անները համար Անգլիան մնացած պետութիւնների պէս պէտք է զննաւորվէր:

